

Marja Kilpi

MERELLISET DISKURSSIT JA IDENTITEETIT

EU:n identiteetit ja intressit EU NAVFOR Atalanta-
operaatiossa

TIIVISTELMÄ

Marja Kilpi: Merelliset diskurssit ja identiteetit

EU:n identiteetit ja intressit EU NAVFOR Atalanta-operaatioissa

Kandidaatintutkielma

Tampereen yliopisto

Johtamisen ja talouden tiedekunta

Joulukuu 2024

Tutkielman aiheena on Euroopan unionin identiteettien ja intressien rakentuminen EU NAVFOR Atalanta – operaation yhteydessä. Tutkimuksen kohteena on EU:n rooli kansainvälisenä toimijana sekä sen identiteettien ja intressien muotoutuminen merellisen turvallisuuden kontekstissa. Työn tavoitteena on selvittää millaiseksi EU määrittää identiteettinsä ja millä tavoin sen identiteetti heijastuu sen toimintaan EU NAVFOR Atalanta -operaatioissa.

Tutkielma on teoreettinen ja perustuu konstruktivistiseen kansainvälisen politiikan teoriaan, erityisesti Alexander Wendtin näkemyksiin identiteettien ja intressien muotoutumisesta. Tutkimusmenetelmänä käytetään diskurssianalyysiä, jonka avulla analysoidaan EU:n virallisia asiakirjoja, Atalanta -operaation virallista mandaattia (2008), sen laajennettua versiota (2020) sekä EU:n meriturvallisuusstrategian päivitystä (2023).

Keskeiset tutkimustulokset osoittavat, että EU:n identiteetti rakentuu kansainvälisen yhteistyön, laajan turvallisuuskäsityksen ja sisäisen moninaisuuden ympärille. EU yhdistelee sotilaallisen ja siviilikriisinhallinnan tavoitteita, ja pyrkii samalla kestäviin rakenteellisiin ratkaisuihin, kuten köyhyyden ja poliittisen epävakauden syiden poistamiseen. Tavoitteisiinsa EU pääsee kansainvälisen yhteistyön ja vastuunjaon avulla. Lisäksi EU korostaa joustavaa yhteistyötä jäsenvaltioiden kesken, mahdollistaen samalla erilaisten kansallisten intressien huomioimisen.

Tulosten perusteella päätellään, että EU:n identiteetti kansainvälisenä toimijana on joustava ja dynaaminen. Se rakentuu vuorovaikutuksessa muiden toimijoiden kanssa ja heijastaa pyrkimystä toimia vastuullisena, kollektiivista vakautta edistävänä globaalina toimijana. EU:n toiminta Atalantan kaltaisissa operaatioissa vahvistaa sen roolia turvallisuustoimijana ja osana kansainvälistä yhteisöä.

Avainsanat: Diskurssianalyysi, konstruktivismi, EU kriisinhallinta, merellinen turvallisuus, kansainvälinen yhteistyö, laaja turvallisuuskäsitys, monikerroksinen identiteetti

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin Originality Check -ohjelmalla.

TEKOÄLYN KÄYTTÖ OPINNÄYTTEESSÄ

Opinnäytteessäni on käytetty tekoälysovelluksia:

- Ei
- Kyllä

Ilmoitukseni mukaan olen käyttänyt opinnäytteessäni tutkielmaprosessin aikana seuraavia tekoälysovelluksia: OpenAI ChatGPT

Tekoälysovellusten nimet ja versiot: OpenAI ChatGPT, versio: GPT-4

Käyttötarkoitus: Tekoälysovellusta on käytetty apuna tutkielman rakenteen jäsentelyssä, kieliasun ja kieliopin tarkastuksessa ja apuna aineiston haussa. Aineiston osalta tekoälysovellusta on käytetty ainoastaan aineistotyyppin hahmottelussa.

Osiot, joissa tekoälyä on käytetty: Rakenteen jäsentelyssä tekoälyä on käytetty erityisesti analyysiosiossa 4.1–4.3, kelioppi on tarkistettu tekoälyn avulla koko työn laajuisesti. Aineiston osalta tekoäly on ollut apuna erityisesti sekundääriaineiston kartoituksessa.

Olen tietoinen siitä, että olen täysin vastuussa koko opinnäytteeni sisällöstä, mukaan lukien osat, joissa on hyödynnetty tekoälyä, ja hyväksyn vastuun mahdollisista eettisten ohjeiden rikkomuksista.

Sisällysluettelo

1.	JOHDANTO.....	1
2.	MERKITYKSET JA IDENTITEETIT EU:N ULKO- JA TURVALLISUUSPOLITIIKASSA.....	4
2.1	Konstruktivismi EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikan tutkimuksessa.....	5
2.2	Diskurssianalyysi.....	7
2.3	Operaatio EU NAVFOR Atalanta ja EU:n merellinen turvallisuus.....	9
2.4	EU:n monikerroksinen identiteetti.....	11
3.	TUTKIELMAN AINEISTO.....	13
3.1	EU NAVFOR Atalanta – laajennettu mandaatti.....	15
3.2	EU:n identiteetit merellisen turvallisuuden kontekstissa.....	16
3.3	EU NAVFOR Atalanta- perustamisasiakirja.....	17
4.	EU:N DISKURSSIT: OPERAATIO ATALANTA.....	18
4.1	Identiteettien ja intressien muotoutuminen.....	19
4.2	EU osana kansainvälistä yhteisöä.....	19
4.3	EU – moninaisuudessaan yhtenäinen.....	23
4.4	EU–moninainen turvallisuustoimija.....	25
5.	YHTEENVETO.....	27
	LÄHTEET.....	

1. JOHDANTO

Loppuvuodesta 2008 Euroopan unionin neuvosto käynnisti EU NAVFOR Atalanta-operaation vastauksena merirosvouden kasvaviin haasteisiin Somalian aluevesillä ja Intian valtameren läntisellä alueella. Operaatio on osa Euroopan unionin (EU) kriisinhallintaa, yhdistäen niin sotilaallisia kuin siviilikomponentteja (EU NAVFOR Atalanta, 2023). Operaation pääasiallisena tarkoituksena on kauppa-alusten ja humanitaarisen avun turvaaminen alueella sekä merirosvouden hillintä, tavoitteena parantaa alueen turvallisuustilannetta yhdessä muiden kansainvälisten toimijoiden, kuten YK:n (Yhdistyneet kansakunnat), Naton (the North Atlantic Treaty Organization) ja AU:n (Afrikan Unioni) kanssa.

Operaation käynnistämisen taustalla voidaan nähdä useita kansainvälistä yhteisöä huolestuttaneita tekijöitä. Somalian valtion romahtaminen ja heikko poliittinen tilanne olivat luoneet otollisen maaperän rikollisuudelle ja merirosvoudelle. Poliittinen epävakaus oli mahdollistanut Somalian rannikkoalueiden käyttämisen merirosvojen tukikohtana (Arconada-Ledesma, 2021.) Kansainvälisenä kauppareittinä Adeninlahden alue ja ”Afrikan sarvi” ovat elintärkeitä yhdistäen Lähi-idän, Euroopan ja Aasian globaaliin kauppaan (EU NAVFOR Atalanta, 2023). Alue on ollut siis otollinen merellä toimiville rikollisille, joiden toimintatapoihin ovat kuuluneet hyökkäykset kauppa-aluksia vastaan ja niiden miehistön ottaminen panttivangiksi lunnaita vastaan. Tämä puolestaan on hidastanut ja vaikeuttanut kansainvälistä kauppaa, ja aiheuttanut mittavia lisäkustannuksia merenkulkualalle muun muassa vakuutusmaksujen kallistumisen ja turvallisuuslisäkustannusten muodossa.

Kuten yllä on jo mainittu, Adeninlahdella on merkittävä rooli globaalina kauppareittinä ja väylänä maailmanlaajuisille markkinoille. Alueella sijaitsee useita tärkeitä kauppasatamia, kuten Jemenin Aden ja Djibouti. Maantieteellisesti Adeninlahti sijaitsee strategisella paikalla Afrikan sarven ja Arabian niemimaan välissä.

Afrikan sarveksi kutsuttu alue puolestaan käsittää useampia itäisen Afrikan maita. Näihin lukeutuvat Somalia, Etiopia, Eritrea ja Djibouti. Erityisesti Djiboutilla on keskeinen asema maailmankaupan solmukohtana (Lata, 2004). Poliittiset konfliktit ja jännitteet ovat vaikeuttaneet alueen taloudellista ja inhimillistä kehitystä jo pitkään, mikä on ollut omiaan lisäämään rikollisuutta ja laittomuuksia alueella.

Tutkielmassa käytettävä teoreettinen viitekehys nojaa konstruktivistiseen teoriaan. Konstruktivismille ominaista on korostaa identiteettien, käsitysten ja normien vaikutusta kansainvälisessä politiikassa (Wendt, 1992). Konstruktivismiin mukaan ei ole olemassa muuttumattomia totuuksia, vaan rakennamme maailmaa ja totuutta jatkuvasti sosiaalisten konstruktioiden kautta (Onuf, 2013, 4). Tässä työssä konstruktivismi tarjoaa näkökulman, jonka avulla voidaan analysoida miten toimijat kuten EU ovat rakentaneet diskursseja liittyen operaatioon ja kriisinhallintaan.

Tutkielman menetelmäksi olen valinnut diskurssianalyysin, jota käytän työkaluna käsitellessäni tutkimusaineistoa. Diskurssianalyysi toimii menetelmänä aineiston retoriikan purkamiseen, ja mahdollistaa sen taustalla vaikuttavien käsitteiden ja merkitysten analysoinnin (Jokinen, Juhila & Suoninen, 2016). Menetelmänä diskurssianalyysi soveltuu hyvin käytettäväksi yhdessä valitsemani konstruktivistisen teoreettisen viitekehysten kanssa syventäen käsitystä kielen rakentamista merkityksistä aineistomateriaalissa.

Työni tarkoituksena on löytää valitsemastani aineistosta EU:n rakentamia ja sille toimijoiden vuorovaikutuksessa rakentuneita identiteettejä ja merkityksiä, jotka voivat mahdollisesti selittää sen intressejä ja sen valitsemia toimintatapoja EU NAVFOR Atalanta – operaatioon liittyen. Työni varsinaisena tutkimuskysymyksenä on *Minkälaisen identiteetin ja toimijuuden EU on rakentanut itselleen EU NAVFOR Atalanta – operaatioissa?* Jatkokysymyksenä voisi esimerkiksi pohtia miten EU:n rakentamat identiteetit vaikuttavat sen valitsemiin lähestymistapoihin EU NAVFOR Atalanta – operaatioissa. Tähän kysymykseen ei kuitenkaan tämän työn puitteissa ole mahdollista ottaa laajasti kantaa, kysymys tarjoaa kuitenkin mielenkiintoisen aiheen mahdolliselle jatkotutkimukselle tämän työn pohjalta, ja voi olla sovellettavissa myös laajemmin EU:n yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan tutkimukseen.

Tutkielman primääriaineistona käytän EU NAVFOR Atalanta – operaation virallisia EU – asiakirjoja. Tarkastelukohteena ovat erityisesti operaation asiakirjojen ilmentämät EU:n identiteetit ja intressit, sekä EU:n asemointi suhteessa operaatioon ja muihin toimijoihin.

Erityisesti EU:n ulkopoliittisen identiteetin rakentumista suhteessa valtiollisiin toimijoihin on tutkittu jonkin verran. Muun muassa Maiju Karsikas tutki vuonna 2008 valmistuneessa pro gradu -tutkielmassaan ”Euroopan unionin ulkopoliittinen identiteetti suhteessa Intiaan turvallisuuskysymyksenä – narratiivinen analyysi identiteetin

rakentumisesta” Euroopan unionin ulkopoliittista identiteettiä suhteessa valtiolliseen toimijaan, tässä tapauksessa Intiaan. Artikkelissaan ”The European Union as a Maritime Security Provider – The Naval Diplomacy Perspective” Oscar L. Larsson ja J. J. Widen ovat lähestyneet Euroopan unionin meridiplomatian problematiikkaa sotatieteellisestä näkökulmasta. Artikkelissa käsitellään EU:n identiteettiä globaalina turvallisuustoimijana meridiplomatian teoreettisen viitekehyksen kautta. Tutkimuskohteena EU NAVFOR Atalanta – operaatio ei siis ole täysin kartoittamaton, ja unioniin kohdistuvaa tutkimusta on tehty aiemminkin konstruktivistisesta näkökulmasta. EU:n kriisinhallintaoperaatioita on käsitelty erityisesti sotatieteiden tutkimuksessa, mutta ei kovinkaan paljoa kansainvälisen politiikan alalla.

Tutkielmani koostuu johdantoluvun lisäksi neljästä pääluvusta, joista ensimmäisessä käsittelen tutkimuksen teoreettista viitekehystä ja menetelmää, jotka pyrin asettamaan laajempaan EU:n ulko- ja turvallisuuspoliittiseen kontekstiin. Kolmannessa luvussa esittelen tutkimuksen pääaineiston tarkemmin, ja neljännessä pääsemme syventymään itse aineiston pohjalta tehtyyn analyysiin. Viidennessä ja viimeisessä luvussa vedän langat yhteen ja tiivistän tutkimukseni tärkeimmät tulokset yhteen.

2. MERKITYKSET JA IDENTITEETIT EU:N ULKO- JA TURVALLISUUSPOLITIIKASSA

Tässä kappaleessa esittelen tutkielmani teoreettisen viitekehyksen, joka nojautuu konstruktivistiseen ajatteluun. Konstruktivismiin avulla saamme ainutlaatuisen mahdollisuuden tarkastella miten EU:n identiteetit ja intressit rakentuvat ja muuttuvat vuorovaikutuksessa muiden toimijoiden kanssa. Työni tavoitteena on analysoida EU:n identiteetin ja intressien rakentumista suhteessa EU NAVFOR Atalanta – operaatioon, minkä vuoksi olen valinnut kyseisen teorian työni viitekehykseksi. Konstruktivistisen teorian käsitteitä apunani käyttäen tarkoitukseni on selvittää, millaisia merkityksiä ja identiteettejä EU:n osalta on löydettävissä analysoimastani aineistosta. EU:n muodostamien ja sille muodostuneiden identiteettien pohjalta pyrin selvittämään EU:n intressien rakentumista suhteessa operaatioon.

Aineiston analyysiin käytän diskurssianalyysin menetelmää, jonka avulla tarkastelen EU:n kieltä ja retoriikkaa liittyen EU NAVFOR Atalanta- operaatioon ja sen tavoitteisiin. Mielenkiintonani on erityisesti EU:n ja sen roolin kuvaukset eri asiayhteyksissä, minkälaisia merkityksiä EU:n omalle toiminnalle ja muille toimijoille annetaan. Pohdin myös, miten dokumentit kuvastavat ja myös osaltaan rakentavat EU:n identiteettiä ja merkitystä kansainvälisenä toimijana. Olen valinnut menetelmäksi diskurssianalyysin, koska yhdistämällä sen konstruktivistiseen tieteelliseen viitekehykseen pystyn tarkastelemaan syvällisemmin, miten EU:n identiteetti ja tätä kautta sen intressit operaation yhteydessä rakentuvat ja muodostuvat. Yhdistämällä nämä lähestymistavat voidaan analysoida miten identiteetit ja merkitykset lopulta vaikuttavat EU:n ulko- ja turvallisuuspoliittiseen toimintaan ja intresseihin.

Sivuan lyhyesti myös EU:n yhteistä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa, jotta voin asettaa EU NAVFOR Atalanta – kriisinhallintaoperaation mielekkääseen kontekstiin. Pyrin lisäksi perustelemaan miksi valitsemani teoria ja menetelmä ovat tarkoituksenmukaisia ulko- ja turvallisuuspoliittisen aiheen analysointiin.

2.1 Konstruktivismi EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikan tutkimuksessa

Konstruktivistinen kansainvälisen politiikan teoria korostaa merkitysten, ajatusten ja identiteettien syntymistä toimijoiden välisessä vuorovaikutuksessa. Kansainvälisen järjestelmän rakenne nähdään sosiaalisesti rakentuvana, eikä niinkään ylhäältä annettuna fyysisenä realiteettina kuten esimerkiksi realismissa (Wendt, 1992). Kansainvälisen järjestelmän toimijoiden, kuten valtioiden identiteetit määrittävät sosiaalisten rakenteiden ja yhteisten normien kautta. Mikään ei siis synny tyhjiössä, eikä pysy muuttumattomana. Esimerkiksi Kratochwil (1989) toteaa konstruktivismille olevan olennaista, että toimijat itse rakentavat jatkuvasti merkityksiä ympäröivästä maailmasta ja tilanteiden tulkinta tapahtuu niiden omien kulttuuristen, historiallisten ja ideologisten viitekehysten kautta. Toimijoiden oma identiteetti vaikuttaa siis myös siihen, miten ne näkevät ympäröivän maailman ja sen realiteetit, sekä omat mahdollisuutensa kansainvälisessä toimintaympäristössä (Mansbach & Taylor, 2018).

Konstruktivismi on osa kansainvälisen politiikan kriittistä tutkimusta, jonka lähestymistavalle on ominaista niin sanottujen perinteisten ja rationalististen teoriaperinteiden kuten realismin ja liberalismien haastaminen (Karsikas, 2008). Peltosen (2017) mukaan konstruktivismia ei voida kuitenkaan nähdä täysin yhtenäisenä teoriana, vaan se on pohjimmiltaan pluralistinen. Teoriana konstruktivismi myös määrittyy ja kehittyy sosiaalisten rakenteiden ja vuorovaikutuksen kautta, eikä sille ole yhtä määrättyä ilmiänsä tai kehityksen päätepistettä. Se on monihaarainen teoria, johon kuuluu useita eri suuntauksia kuten postmoderni ja feministinen konstruktivismi. Eri suuntaukset painottavat opeissaan eri näkökulmia, esimerkiksi valtaa, sukupuolta tai identiteettiä kansainvälisissä suhteissa (Peltonen, 2017).

Vertailin erityisesti kahden konstruktivismien oppi-isänäkin tunnetun konstruktivistin, Alexander Wendtin ja Nicholas Onufin näkökulmia, ja päädyin käyttämään tässä tutkielmassa teoreettisena viitekehysenä Alexander Wendtin tulkintaa konstruktivismista. Wendtin konstruktivismi painottaa erityisesti valtioiden ja muiden toimijoiden identiteetin roolia ja merkitystä kansainvälisissä suhteissa, mikä palvelee parhaiten työni tavoitetta EU:n identiteettien tunnistamisessa suhteessa EU NAVFOR Atalanta -operaatioon. Tulkintani mukaan Onufin konstruktivismi suuntaa katseensa tarkemmin toimijoiden ja järjestelmän keskinäiseen rakentumiseen. Kumpikin näkökulma voisi olla perusteltu, mutta työn rajallisen laajuuden huomioon ottaen olen

kokenut selkeimmäksi valita yhden konstruktivismiin näkökulmista laajemman tarkastelun lähtökohdaksi.

Wendtin mukaan toimijoiden omat identiteetit ja intressit vaikuttavat lopulta siihen, miten todellisuus ja toimintaympäristö nähdään (Wendt, 1992). Toimijan omalla identiteetillä on suora yhteys sen intresseihin, minkä vuoksi myös tässä tutkielmassa EU:n identiteetit kytkettyvät automaattisesti myös sen intresseihin EU NAVFOR Atalanta - operaatioissa. Intressit siis nousevat toimijoiden identiteeteistä eikä toisinpäin. Wendt myös näkee, että toimijoiden toiminta toisiaan kohtaan riippuu niiden toisilleen antamista merkityksistä (Wendt, 1992). Toimijalla voi olla useampia identiteettejä eri konteksteissa.

Wendtin teorian mukaan identiteetti, intressit ja toiminta ovat vahvasti kytköksissä toisiinsa. Intressit nousevat toimijan identiteetistä, sillä identiteetti määrittelee toimijan kannalta tärkeät asiat ja sen kyvykkyydet. Toiminta puolestaan seuraa identiteetin muovaamista intresseistä (Wendt, 1999). Yksittäistä EU:n kriisinhallintaoperaatiota ja sen asiakirjoja tulkitsevassa tutkielmassa päättelyketjun tulee siis olla jotakuinkin päinvastainen. EU:n virallisissa asiakirjoissa toiminta nousee selvimmän esille, ja sen taustalta tulee analysoida tietynlaiseen toimintaan ajavat intressit ja sitä kautta koko yhtälöä ohjaavat identiteetit.

Wendtin ajattelussa korostuu suvereenien valtioiden ensisijaisuus suhteessa muihin kansainvälisen järjestelmän toimijoihin (Wendt, 1992). Myöhemmässä ajattelussa kuitenkin ei-valtiollisten toimijoiden rooli ja merkitys tuntuvat nousevan enemmän esille, vaikkakin edelleen valtioilla on ensisijainen toimijuus kansainvälisellä pelikentällä (Wendt, 1999). Tämä ei kuitenkaan tarkoita, etteikö kansainvälisillä instituutioilla ja kansainvälisellä oikeudella olisi merkittävä roolinsa kansainvälisessä politiikassa. Tässä viitekehyksessä EU:n rooli voidaankin nähdä mielenkiintoisena. EU ei ole suvereeni valtio, vaan valtioiden muodostama järjestö, jolle jäsenvaltiot ovat vapaaehtoisesti luovuttaneet osan päätösvalloistaan yhdessä laadittujen perussopimusten nojalla (Clair- & Visser, 2012). EU ei kuitenkaan ole myöskään löyhä liittouma, joka hajoaa vallitsevien realiteettien muuttuessa. Montevideon yleissopimuksen (1993) ensimmäisen artiklan mukaan valtiolla on pysyvä väestö, määritelty alue, hallitus ja kyky solmia suhteita toisiin valtioihin. EU:lla on määritellyistä kriteereistä ominaisuuksia kaikista, vaikkakin hallituksen valta on rajallinen ja jakautuu EU:n ja jäsenmaiden toimivallan kesken. Määritelmää voidaan pitää pätevänä, sillä Montevideon yleissopimus on nykyään osa kansainvälistä tapaoikeutta, ja myös EU noudattaa kyseistä määritelmää (Lauterpacht, 2012,419). Myös Checkel (1999) huomauttaa, että EU:lla on omat symboliset

tunnusmerkkinsä, kuten EU:n lippu ja oma hymni, mitä ei voida liittää useampiin löyhempiin liittoumiin.

Teoreettiseen viitekehykseen nojaten on siis mahdollista ajatella, että Euroopan unionin yhteisellä ulko- ja turvallisuuspoliittisella identiteetillä ja tämän identiteetin tunnustamisella muiden toimijoiden keskuudessa on merkityksensä unionin toimijuudelle ja olemassaololle. Identiteetillä on myös merkitystä niiden valintojen kannalta, mitä EU tekee vuorovaikuttaessaan laajemman kansainvälisen yhteisön kanssa. Wendtin näkemyksen mukaan myös materiaalisella maailmalla on jonkin verran vaikutusta identiteettien ja intressien syntyyn, suurempi painoarvo annetaan kuitenkin ideoille ja toimijoiden omalle ymmärrykselle materiaalisesta maailmasta (Wendt, 1999).

Tämän työn tavoitteena on yllä esiteltyä konstruktivistista teoreettista viitekehystä ja erityisesti wendtiläistä konstruktivismia hyödyntäen analysoida, millaiseksi Euroopan unionin identiteetti ja rooli kansainvälispoliittisena toimijana kriisinhallintaoperaatio EU NAVFOR Atalantan yhteydessä on muodostunut.

2.2 Diskurssianalyysi

Tämän alaluvun tarkoituksena on valottaa diskurssianalyysia EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikan tutkimuksen menetelmänä sekä selittää, kuinka sen käyttö linkittyy tämän työn laajempaan tutkimuskokonaisuuteen ja tukee työn keskeisten tavoitteiden saavuttamista.

Diskurssianalyysi on monitieteinen menetelmä, jonka avulla voidaan tarkastella kielenkäytön roolia yhteiskunnallisissa ilmiöissä. Se luo ymmärrystä kielen ja retoriikan suhteesta vallankäyttöön, normeihin, identiteetteihin ja arvoihin. Muun muassa Fairclough (2010) toteaa, että kieli ei ole yksinomaan viestinnän väline, vaan se myös ilmentää valtasuhteita ja yhteiskunnallista rakentumista.

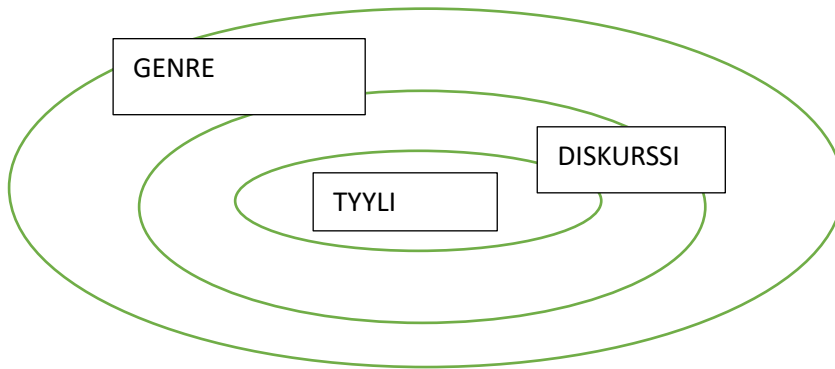
Sekä konstruktivismi että diskurssianalyysi ovat samaa mieltä siitä, että kielellä on keskeinen rooli käsitysten ja merkitysten rakentamisessa (Fairclough, 2010; Wendt 1999). Diskurssianalyysin avulla voidaan tunnistaa, minkälainen vaikutus kielenkäytöllä on siihen, millä tavoin toimijoiden suhteet muuttuvat ja rakentuvat. Konstruktivistinen teoria painottaa identiteettien merkitystä kansainvälisessä politiikassa, kun taas

diskurssianalyysi tulkitsee näitä identiteettejä aineistossa käytetyn kielen avulla. Konstruktivismi ja diskurssianalyysi siis toimivat hyvin yhdessä täydentäen toisiaan, ja auttaen meitä ymmärtämään identiteettien, vallan ja kansainvälisten suhteiden rakentumista kielen kautta.

Tässä tutkielmassa käytän erityisesti Norman Faircloughin tulkintaa diskurssianalyysistä. Fairclough painottaa myös tekstin ja puheen kautta tuotettujen merkitysten kontekstin tärkeyttä (Fairclough, 2003). Kieli ja sen sisältämät merkitykset rakentuvat ja muotoutuvat aina tietyssä sosiaalisessa todellisuudessa. Toisaalta sosiaalinen todellisuus itsessään rakennetaan diskurssien kautta, jopa yksittäiset sanavalinnat tuottavat tietynlaista todellisuutta tietyistä näkökulmista. Tiivistäen voidaan todeta, että konteksti vaikuttaa diskursseihin ja diskurssit vaikuttavat kontekstiin. Diskurssi voidaan tässä kontekstissa määritellä niin, että syntyy eräänlainen kehä, jossa niin sanottu rakenne vaikuttaa toimijaan, ja toimija vaikuttaa rakenteeseen. Myös tästä näkökulmasta diskurssianalyysi on helppo kytkeä konstruktivismiin, sillä konstruktivismille ajatus rakenteen ja toimijan keskinäisestä ja molemminpuolisesta vuorovaikutuksesta on hyvin tyypillinen.

Fairclough jaottelee diskurssit sosiaalisina käytänteinä kolmenlaiseen päätyyppiin. Genret ovat tapoja toimia, diskurssit ovat tapoja, joilla ilmaisemme itseämme ja tyylit ovat olemisen tapoja. (Fairclough, 2003, 26.) Nämä päätyypit yhdessä auttavat meitä analysoimaan kielenkäytön erilaisia ulottuvuuksia. Malli voidaan ajatella sisäkkäisinä kehinä, uloimmalla kehällä on genre, joka viittaa vuorovaikutustilanteiden erilaisiin ominaisuuksiin. Käsitteen avulla voimme ymmärtää, millaisia toimintatapoja ja odotuksia erilaiset viestintätilanteet pitävät sisällään. Genreistä Fairclough mainitsee esimerkkinä haastattelut, mutta toisenlaisia genrejä voivat olla esimerkiksi puheet tai uutisartikkelit. Toisella kehällä on diskurssi, jolla tarkoitetaan sitä, millaisilla tavoilla kieltä käytetään merkitysten luomiseen. Diskurssi keskittyy ideologian ja valtasuhteiden käsitteisiin. Millaisia vaikutuksia käytetyllä kielellä on ihmisten asenteisiin ja ajatteluun? Sisäkehällä on tyyli, joka puolestaan tarkoittaa käytettyä viestintätapaa tai tyyliä. Millaista kieltä käyttäen asia on esitetty? Onko puhetapa tai kirjoitettu teksti ollut muodollista vai epämuodollista? Tyyli vaikuttaa muun muassa viestin sävyyn ja laajemmin myös sen vaikuttavuuteen.

Kuvio 1: Diskurssianalyysintasot

Diskurssien kolme eri päätyyppiä Faircloughn mukaan, genre on käsitteistä laajin, kun taas diskurssi ja tyyli keskittyvät pienempiin osakokonaisuuksiin.

Kun Faircloughn mallia sovelletaan EU:n identiteettien ja intressien tulkitsemiseen EU NAVFOR Atalanta – operaation kontekstissa, voidaan pohtia miten ja minkälaisia identiteettejä ja intressejä erilaiset aineistotyypit tuovat esille. Toisella kehällä voimme syventyä varsinaiseen EU:n identiteetin ja intressien kuvaamiseen ja rakentumiseen aineiston pohjalta. Sisimmällä kehällä analysoidaan aineistosta viestinnän tapoja ja tyyliä. Eri genreissä tyylit voivat vaihdella. Mielenkiinnon kohteena ovat esimerkiksi retoriset keinot, metaforien käyttö ja sävynvaihtelut.

2.3 Operaatio EU NAVFOR Atalanta ja EU:n merellinen turvallisuus

Tässä aluvussa tarkemman tarkastelun kohteena on EU:n merellinen operaatio EU NAVFOR Atalanta. Pyrin luomaan yleisluontoisen katsauksen operaatioon ja sen tavoitteisiin, ja tätä kautta asettamaan tutkielman mielekkääseen kontekstiin.

Erytisesti Somalian rannikolle ja sen läheisille merialueille keskittyneet aseelliset ryöstöt ja merirosvous ovat muodostaneet merkittävän uhan kansainvälisen merenkulun turvallisuudelle viimeisten vuosikymmenten ajan. On jopa todettu, että alue on maailman vaarallisinta aluetta merenkululle (IMO, 2008). YK:n turvallisuusneuvoston

valuuttamana kansainvälinen yhteisö, EU mukaan luettuna, on ollut vuodesta 2008 turvaamassa kansainvälisen merenkulun turvallisuutta alueella yrittäen estää aseellisia ryöstöjä ja merirosvouteen liittyvää toimintaa. Euroopan unionin oma panos alueen merellisen turvallisuuden parantamiseen on ollut samana vuonna käynnistetty merioperaatio EU NAVFOR Atalanta, joka on keskeinen osa tätä tutkielmaa, se on osa EU:n yhteistä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa. Operaation oli tarkoitus jatkaa loppuvuoteen 2022, mutta sen mandaattia jatkettiin joulukuuhun 2024. Operaation jatkamiseen liittyviä syitä ovat alueen turvallisuustilanteen jatkuminen heikkona kansainvälisen yhteisön toimista huolimatta. Merirosvous asettaa edelleen merkittävän uhan alueella toimiville aluksille ja tätä kautta kansainväliselle kaupalle, lisäksi humanitaarisen avun tarpeen alueella on katsottu jatkuneen (EU NAVFOR Atalanta, 2023). On myös hyvin todennäköistä, että mikäli kansainvälisen yhteisön läsnäolo alueella heikentyisi, lähtisi merirosvouteen liittyvät tapaukset nousuun (Geiss& Petrig, 2011).

Merirosvouden ehkäisemisen lisäksi operaation tehtävänä on puuttua myös muuhun alueella tapahtuvaan haitalliseen tai rikolliseen toimintaan, kuten laittomaan kalastukseen Somalian rannikkoalueilla, myrkyllisten jätteiden mereen kippaamiseen ja huumekauppaan (Arconada-Ledesma, 2021, EU NAVFOR Atalanta, 2023).

Operaation keskeisiä toimintatapoja ovat alusten pysäytykset ja tarkistukset, sekä niiden mahdollinen haltuunotto. Tärkeää on myös EU NAVFOR Atalantan näkyvyyden ylläpitäminen alueella, minkä voidaan itsessään nähdä toimivan merellistä rikollisuutta hillitsevä tekijänä. Ensisijaisena tehtävä on kuitenkin valvonta alueella, ja mahdollinen puuttuminen epäilyttävään toimintaan. Hyökkäysten ennaltaehkäisy on prioriteetti. (EU NAVFOR Atalanta, 2023.)

Merirosvouden ja aseellisten ryöstöjen uhka on vaikuttanut merkittävästi alueen läpi kulkevaan rahtiliikenteeseen, kustannusten nousuun ja laivaliikenteen sujuvuuteen. Näillä tekijöillä on puolestaan ollut negatiivinen vaikutus globaaliin kaupankäyntiin. Alueella ei kulje pelkästään kaupp-aluksia, vaan se on tärkeä reitti myös humanitaarista apua toimittaville aluksille. Humanitaarisen avun kohdemaita ovat esimerkiksi Somalia, joka kärvistelee valtion romahtamisesta ja poliittisesta epävakaudesta johtuvan humanitaarisen kriisin kourissa. Paradoksaalisesti siis humanitaarinen apu ei pääse perille maahan johtuen sen sisäisen epävakauden aiheuttamasta rikollisuuden lisääntymisestä.

Myös taustasyyt alueen korkealle turvattomuudelle ja rikollisuudelle löytyvät merialueella sijaitsevien valtioiden sisäisistä poliittisista haasteista (Arconada-Ledesma, 2021). Kuten yllä on jo mainittu, etenkin Somalian sisäinen sekasorto, yleinen köyhyys ja näköalojen puute ajavat ihmiset turvautumaan vaihtoehtoihin tapoihin hankkia elantoa. Rikollisesta toiminnasta, etenkin merirosvoudesta saatu taloudellinen hyöty puolestaan menee toistuvasti alueella toimivien terroristijärjestöjen kuten al-Shabaabin toiminnan pyörittämiseen, näin jälleen lisäten epävakautta ja kurjuutta (Arconada- Ledesma, 2021).

Vahvasta humanitaarisesta agendasta huolimatta on selvää, että toiminnallaan EU ilmentää operaation kautta omia intressejään, ja tätä kautta omaa identiteettiään. Tähän identiteettiin pureudutaan tarkemmin seuraavassa alaluvussa.

2.4 EU:n monikerroksinen identiteetti

EU:lle ainutlaatuista on sen monisyinen identiteetti, joka muodostuu jonkinlaiseksi kompromissiksi jäsenmaiden kansallisista identiteeteistä ja kapeammista alueellisista identiteeteistä. Identiteetin tasoja on siis useita, voidaan puhua alueellisesta identiteetistä, kansallisesta identiteetistä ja ylimpänä yhteisestä eurooppalaisesta identiteetistä. Jäsenvaltioiden pitkät tarinat huomioon ottaen on jokaiselle muodostunut omaleimainen kansallinen kulttuuri, kieli ja perinteet. Monille EU-kansalaisille kansallinen identiteetti on edelleen ensimmäinen samaistumisen kohde, mutta myös alueelliset identiteetit ovat merkittäviä esimerkiksi Skotlannin ja Katalonian kaltaisilla alueilla. Koska eurooppalainen identiteetti on melko tuore ja ainutlaatuinen ilmiö, on tämän tutkielman puitteissa tärkeä huomioida sen erikoislaatuisuus ja osin myös haasteellisuus.

Erityisesti Euroopassa laajaa tuhoa aiheuttaneet maailmansodat vaikuttivat tahtoon luoda puitteet Euroopan laajuiselle yhteistyölle rauhan ja vakauden säilyttämiseksi (Delanty & Rumford, 2005,47). Tämä projekti alkoi taloudellisena yhteistyönä ja kehittyi poliittiseksi integraatioksi EU:n muodossa. EU:ssa puhutaan melkein yhtä montaa eri kieltä kuin on jäsenvaltioita, lisäksi se sisältää useita eri kulttuurisia ja etnisiä ryhmiä (Keulman & Koos, 2014). Jonkinlaista luonnollista yhteistä eurooppalaista identiteettiä on siis hankala hahmottaa. Keulman ja Koos (2014) argumentoivatkin että eurooppalaisen identiteetin rakentaminen on ollut prosessi, joka on kulkenut EU:n integraation rinnalla. On tehty

tietoisia ponnisteluja yhteisen identiteetin rakentamiseksi, näihin voidaan lukea muun muassa erilaiset EU:n tukemat opiskelija- ja asiantuntijavaihdot, yhteiset symbolit kuten lippu ja hymni, sekä yhteinen valuutta. Euroopan perussopimuksista Maastrichtin sopimuksessa (1993) todetaan, että EU:n pyrkimyksenä on vahvistaa yhteistä eurooppalaista identiteettiä ja sen itsenäisyyttä turvallisuuden ja kehityksen takaamiseksi Euroopassa ja maailmalla ylipäänsä.

Delantyn ja Rumfordin (2005, 55) tulkinnan mukaan kollektiivinen eurooppalainen identiteetti on nimenomaan yksittäisten kansallisten identiteettien sulautuma. Tämän tulkinnan pohjalta voidaan ajatella, että eurooppalainen identiteetti on yksinkertaisesti osiensa summa. Mikä erottaa Delantyn ja Rumfordin tulkinnan yllä esitellystä Keulmanin ja Koosin ajatelmasta, on se, että yhteinen eurooppalainen identiteetti on jo olemassa, eikä vasta kehitymässä joksikin eriytyneeksi kollektiiviseksi identiteetiksi, suuremmaksi kuin osiensa summa. Delantyn ja Rumfordin tulkinnassa voidaan ajatella nimenomaan tiivistyvän eurooppalaisen identiteetin erityislaatuisuus, se koostuu pienemmistä osaidentiteeteistä ja on sellaisenaan täydellinen, eikä sitä voi koskaan täysin verrata kansalliseen tai alueelliseen identiteettiin. EU:n virallisena mottonakin toimivan ”moninaisuudessaan yhtenäinen”, voidaan ajatella tukevan tätä tulkintaa (Jasson, 2001).

Yksilötasolla on tärkeää huomioida, että jäsenvaltioiden sisällä kansalaisten kokemukset eurooppalaisesta identiteetistä vaihtelevat jyrkästi. Identifioituminen kytkeytyy vahvasti EU:sta saataviin hyötyihin ja mahdollisuuksiin olla vuorovaikutuksessa toisten jäsenvaltioiden kansalaisten kanssa. Korkeasti koulutetuilla, nuorilla ja varakkailla henkilöillä on usein suuremmat mahdollisuudet ylikansalliseen vuorovaikutukseen, ja näin heidän on helpompi kokea solidaarisuutta ja yhteenkuuluvuutta muiden eurooppalaisten kanssa (Checkel & Katzenstein, 2009, 138.) Näin ollen voidaan ajatella, että toisin kuin usein identifioituminen kansallisvaltioon, on EU:hun identifioituminen ehdollisempaa, kytköksissä siitä itselle koettuun hyötyyn.

Voidaan kuitenkin ajatella, että kuten unionin yhteinen poliittinen päätöksentekokin, on yhteisellä identiteetillä samanlainen luonne, se muotoutuu ja muovautuu ajan kuluessa vuorovaikutuksessa. EU:n identiteetti ja sen prosessinomainen muotoutuminen vuorovaikutuksessa sopii siis erinomaisesti konstruktivistiseen ajatteluun. EU:n tapauksessa on tärkeää myös huomioida laajentumisen vaikutus yhteiseen identiteettiin. Jokainen laajentuminen lisää myös uudenlaisen ainesosan identiteettiin, tämäkin tekee EU:n identiteetistä jatkuvasti muovautuvan ja muuttuvan (Checkel & Katzenstein, 2008, 22). Ajatus käy myös yhteen Delantyn ja Rumfordin tulkinnan kanssa, sillä jokainen uusi

identiteetin osan muokkaa EU:n identiteettiä uudenlaiseksi. Prosessi toimii toisaalta kahteen suuntaan, myös uuden jäsenvaltion tulee omaksua EU:n yhteisiä toimintatapoja ja arvoja, näin muuttaen sen omaa kansallista identiteettiä. Toisaalta esimerkiksi Jasson (2001) tukee ajatusta eurooppalaisen identiteetin ja kansallisten identiteettien toisiaan täydentävästä luonteesta, ne ovat rinnatusten ja täydentävät toisiaan, eikä niitä voida nähdä toistensa vastakohtina.

Mikäli EU:n jäsenvaltioiden identiteetit eroavat toisistaan radikaalisti, ja etenkin jos ajatellaan eurooppalaisen identiteetin olevan kansallisten identiteettien summa, voidaan pohtia heijastaako yhteinen identiteetti epäsuhtaisesti esimerkiksi isoimpien jäsenvaltioiden identiteettejä? Seurauksena voisi olla suurempi painoarvo isompien jäsenvaltioiden poliittisille, taloudellisille ja kulttuurisille ominaisuuksille yhteisessä eurooppalaisessa identiteetissä, ja pienempien jäsenvaltioiden erityispiirteiden jääminen isompien varjoon.

3. TUTKIELMAN AINEISTO

Tässä kappaleessa esittelen tutkielmassa käyttämäni primääriaineiston. Kappale jakautuu kolmeen alakappaleeseen, jotka kukin yksilöivät yhden näistä aineistoista. Esitellyn aineiston pohjalta jatkan varsinaiseen analyysiin seuraavassa pääkappaleessa. Kussakin alakappaleessa sisältö pohjautuu yhteen tutkielman kannalta tärkeään aineiston osaluueeseen.

Ensimmäisessä alakappaleessa (3.1.) esitellään Neuvoston päätös (YUTP) 2020/2188, joka on uusittu toimintalinjaus EU NAVFOR Atalanta- operaation aiempaan mandaattiin. Päätös tarkensi ja lisäsi operaation tavoitteita ja tehtäviä, ja se heijastaa EU:n jatkuvaa sitoutumista turvallisuuden ja vakauden takaamiseen alueella. Päivitys tuo mandaattia myös enemmän nykyaikaan, ottaen huomioon enemmän sukupuolten tasa-arvoon ja ihmisoikeuksiin liittyviä näkökohtia.

Toisessa alakappaleessa (3.2.) tutustutaan tarkemmin aineistoon, joka pureutuu EU:n identiteettiin ja sen rakentumiseen merellisessä turvallisuusympäristössä. Asiakirja on maaliskuussa 2023 julkaistu ”Yhteinen tiedonanto EU:n meriturvallisuusstrategian ja sen toimintasuunnitelman päivittämisestä: Tehostettu EU:n meriturvallisuusstrategia kehittyvien meriuhkien varalta” (Euroopan komissio, 2023).

Kolmas alakappale (3.3.) on omistettu tutkielman kannalta erittäin keskeiselle dokumentille, eli EU NAVFOR Atalanta – operaation perustamisasiakirjalle ”Council Joint Action 2008/851/CFSP” (Euroopan unionin neuvosto, 2008). Asiakirja luo pohjan koko tutkielman keskiössä olevalle operaatiolle.

Nämä kolme aineistoa yhdessä muodostavat perustan tutkielman analyysille, ja täydentävät toisiaan. Ensimmäisenä mainittu aineisto (3.1.) tarjoaa konkreettisen ja ajantasaisen perustan operaation mandaatille ja nykyiselle toiminnalle. Toinen alakappale (3.2.) laajentaa tätä näkökulmaa tuomalla yhtälöön EU:n identiteettiä ja sen yleisempiä ilmentymiä meriturvallisuuden alalla koskevaa aineistoa. Kolmas alakappale (3.3.) puolestaan tarjoaa syvällisemmän ymmärryksen ja historiallisen kontekstin operaatioon ja EU:n merelliseen turvallisuuteen, sekä tuo esille operaation oikeudellista perustaa. Yhdessä nämä asiakirjat tarjoavat moniulotteisen ja syvällisen katsauksen EU:n rooliin merellisessä turvallisuudessa, sekä tämän roolin vaikutuksesta operaation suuntaan ja toteutukseen.

3.1 EU NAVFOR Atalanta – laajennettu mandaatti

Euroopan unionin neuvoston 22. joulukuuta 2020 hyväksymä päätös (YUTP) 2020/2188, eli EU NAVFOR Atalanta – operaation uudistettu ja laajennettu mandaatti on tutkielman kannalta keskeinen dokumentti, joka tuo operaation lähemmäs tätä päivää ja kirkastaa sen tavoitteita ja merkitystä.

Uusi mandaatti toimii laajenuksena aiemmalle mandaatille, ja toisaalta myös syventää unionin sitoutumista alueen turvallisuuteen ja vakauteen. Voidaan ajatella, että mandaatin uudistus tuo operaation nykyaikaan, korostaen sellaisia asioita kuten sukupuolten tasa-arvo ja ihmisoikeudet. Uuden mandaatin voidaan todeta siis heijastelevan myös EU:n yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan kehittymistä ajassa. Tämä päätös toimii arvokkaana aineistona tutkielman analyysiosiolle, sillä se tarjoaa syvällisen näkemyksen EU:n roolista ja intresseistä ja niiden kehittymisestä alueellisessa kriisinhallinnassa.

Uusi mandaatti tuo EU NAVFOR Atalanta- operaatiolle myös uusia tehtäviä, kuten huumekaupan torjunnan, laittoman kalastuksen valvonnan ja YK:n asekauppasaarron toteuttamisen Somaliassa. Se ei siis ainoastaan tuo tarkennuksia ja päivityksiä aiempaan, vaan myös laajentaa tehtäväkenttää. Syvemmällä tasolla uudistukset heijastelevat EU:n syvällisempää sitoutumista alueen turvallisuuden takaamiseen ja siihen liittyviin turvallisuushkiin. (Euroopan unionin neuvosto, 2023.)

On tärkeää huomata, että tässä käsiteltävä dokumentti ei ole operaation uusi mandaatti. Viimeisin päivitys ulottuu joulukuuhun 2024, mutta tuoreimpia virallisia dokumentteja on ollut haastava löytää. Tutkimuksen jatkuvan päivityksen tarve on syytä pitää mielessä, jotta tieto EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikan muuttuvista ulottuvuuksista pysyy ajantasaisena.

3.2 EU:n identiteetit merellisen turvallisuuden kontekstissa

Tutkielman primääriaineistoon kuuluu myös tarkemmin EU:n merelliseen turvallisuuteen perehtyvä tiedonanto ”Tehostettu EU:n meriturvallisuusstrategia kehittyviä meriuhkia vastaan”, dokumentti on Euroopan komission ja Euroopan ulkoasiainhallinnon yhteinen asiakirja maaliskuulta 2023. Yhteiset tiedonannot ovat lähinnä poliittisia suosituksia ja strategisia linjauksia, eivät siis päätöksiä tai niihin rinnastettavissa. Dokumentti esittelee EU:n strategian alati muuttuviin merellisiin uhkiin ja turvallisuushaasteisiin vastaamiseksi. EU:n strateginen tavoite on entisestään vahvistaa rooliaan globaalina meriturvallisuuden toimijana, yhdistellen saumattomasti siviili- ja sotilaskomponentteja.

Tiedonanto tiivistää kuusi strategista tavoitetta, jotka ovat oman toiminnan tehostaminen merellä, laaja-alainen kansainvälinen yhteistyö kumppaneiden kanssa, yleinen alueen riskitekijöiden ja uhkien hallinta, meriympäristön tiedustelun johtaminen, kyvykkyyksien parantaminen ja henkilöstön koulutus operaation tehtäviin.

Strategian kannalta keskeisiä osa-alueita ja arvoja ovat kansainvälisen oikeuden noudattaminen ja kunnioittaminen, alueen luonnonvarojen ja merellisen ympäristön suojeleminen väärinkäytöksiltä, ilmastonmuutoksen vaikutusten hallinta merellisessä kontekstissa, merenkulun turvallisuuden ja kriittisen infrastruktuurin suojeleminen. (Euroopan komissio, 2023.)

EU:n strategia tarjoaa kattavan kehyksen sen toimijuudelle merellisessä turvallisuudessa, päivityksen voidaan katsoa heijastelevan EU:n halua sitoutua merkittävänä globaalina toimijana merellisen turvallisuuden turvaamiseen niin nykyisiä kuin tulevia uhkia vastaan.

Tutkielman kannalta tiedoksianto on relevantti, sillä se syventää käsitystä EU:n meriturvallisuusstrategian nykyisestä suunnasta ja sen kehityslinjoista. Strategian kielen ja retoriikan tarkempi tarkastelu auttaa meitä hahmottamaan, miten EU rakentaa ja kommunikoi eteenpäin omaa rooliaan ja toimijuuttaan merellisen turvallisuuden kontekstissa, tämä on suorassa yhteydessä Atalanta -operaation tavoitteisiin ja toimiin.

3.3 EU NAVFOR Atalanta- perustamisasiakirja

Tutkielman kannalta tärkeimmäksi asiakirjaksi nousee EU NAVFOR Atalanta – operaation perustamisasiakirja Council Joint Action 2008/851/CFSP. Asiakirja on koko operaation perusta, ja määrittelee operaation tehtävät, tarkoituksen, tavoitteet, toiminnalliset periaatteet ja oikeudellisen perustan. Asiakirja on hyväksytty vuonna 2008 vastauksena merirosvouden uhkaan Somalian aluevesillä, ja laajemmalla Intian valtameren läntisellä alueella.

Asiakirja nostaa esille erityisesti kauppaa-alusten suojelemisen merirosvoilta ja laajemman meriturvallisuuden parantamisen operaation keskeisimmiksi tehtäviksi. Perustamisasiakirjassa korostetaan lisäksi laajemmin EU:n sitoutumista kansainvälisen meriturvallisuuden suojeluun ja kansainvälisen yhteistyön merkitystä muiden toimijoiden kuten Yhdistyneiden kansakuntien (YK) ja Afrikan unionin (AU) kanssa. (Euroopan unionin neuvosto, 2008.)

Tutkielman kannalta asiakirja nousee avainasemaan analysoitaessa EU:n ulko- ja turvallisuuspoliittista identiteettiä ja sen omaksumaa roolia kansainvälisessä ympäristössä. Se osoittaa, millä tavoin EU pyrkii vaikuttamaan globaaleihin turvallisuuskysymyksiin meriturvallisuuden kontekstissa, ja miten se kykenee sovittamaan yhteen jäsenvaltioiden vaihtelevat intressit yhteisen toiminnan avulla.

4. EU:N DISKURSSIT: OPERAATIO ATALANTA

Tässä kappaleessa pääsemme syventymään EU:n identiteettien ja intressien avaamiseen merellisen EU NAVFOR Atalanta – operaation kontekstissa. Analyysi hyödyntää aiemmin esiteltyä konstruktivistista teoriaa ja diskurssianalyysia luodakseen kattavan käsityksen siitä, miten EU määrittää oman identiteettinsä ja esittää itsensä merellisen turvallisuuden aihealueella.

Ensisijaisesti tämä osa tutkielmasta keskittyy siihen, miten EU:n identiteetit ja intressit muotoutuvat operaation puitteissa. Analyysin tarkoituksena on tarkastella, miten EU:n itseymmärrys ja tavoitteet heijastuvat Atalanta – operaation kautta. Tähän sisältyy erityisen huomion kiinnittäminen EU:n rooliin merellisen turvallisuuden edistäjänä ja sen strategiaan päämääriin merirosvouden torjunnassa. Pohdimme myös, minkälaisena EU kuvaa itsensä, ja miten se suhteuttaa itsensä muihin kansainvälisiin toimijoihin. Näiden tekijöiden pohjalta muotoutuu myös EU:n laajemman ulko- ja turvallisuuspolitiikan suuntaviivat.

Wendtin konstruktivistisen teorian kautta on mahdollista hahmottaa, miten EU:n identiteetit ja intressit ovat rakentuneet sosiaalisesti, ja miten ne toisaalta muokkaavat EU:n toimintaa ja näkemyksiä kansainvälisen politiikan kentällä. Diskurssianalyysin avulla puolestaan pystymme analysoimaan EU:n käyttämää kieltä, retoriikkaa ja symboliikkaa. Teorian ja menetelmän avulla voimme lopulta pyrkiä ymmärtämään, miten EU luo merkityksiä ja asemoi itsensä suhteessa muihin toimijoihin, kuten kansainvälisiin kumppaneihin ja merellä toimiviin rikollisiin.

Analyysissä sivutaan myös sitä, miten jäsenmaiden erilaiset intressit ja identiteetit sulautuvat yhteiseksi identiteetiksi ja toimintalinjoiksi, ja minkälaista problematiikkaa tähän liittyy. Tarkastelun myötä on mahdollista tuoda esille EU:n sisäisen dynamiikan monimutkaisuus ja se, miten erilaiset ja toisistaan eriävät kansalliset identiteetit vaikuttavat EU:n yhteiseen ulko- ja turvallisuuspoliittiseen agendaan.

Tutkielma jatkaa tästä siis analyysiosioon, jonka voidaan nähdä olevan työn ydinosa. Tavoitteena on syventää ymmärrystä EU:n identiteettien ja intressien rakentumisesta ja ilmentymisestä EU NAVFOR Atalanta -operaatiossa. Analyysi hyödyntää yllä esiteltyjä EU:n virallisia asiakirjoja, joiden voidaan nähdä parhaiten heijastavan EU:n identiteettejä ja intressejä, sekä EU:n asemointia suhteessa operaatioon ja muihin kansainvälisiin toimijoihin. Asiakirjoista tarkastelun kohteena ovat erityisesti EU:n toimintatapojen kuvaukset ja päätösten perustelut.

Faircloughn diskurssianalyysintasaja mukailten aineiston genrenä toimivat lähinnä viralliset asiakirjat, jotka ovat asiakeskeisiä ja tyyliään muodollisia ja faktuaalisia. Diskurssitasolla ennakko-oletus on, että aineisto edustaa sääntöpohjaisen järjestyksen ja monenvälisen yhteistyön diskursseja, ja EU näkee itsensä eräänlaisena globaalina normatiivisena voimana, joka pyrkii edistämään edellä mainittuja arvoja myös oman alueensa ulkopuolella. (Fairclough, 2003, 26.)

4.1 Identiteettien ja intressien muotoutuminen

Tutkittaessa kolmea hieman eri näkökulmista ja eri ajankohtina laadittua asiakirjaa, on mahdollista analysoida niiden yhteneväisyyksiä, eli minkälaiset identiteetit ja tavat tuoda niitä esiin toistuvat dokumenteissa. On myös mahdollista havainnoida jossakin määrin ajallisia ja kontekstisidonnaisia eroavaisuuksia. Kuten konstruktivistiselle teorialle on tyypillistä, identiteetit ja intressit eivät ole staattisia ja pysyviä, vaan ne muokkautuvat vuorovaikutuksessa ajan kuluessa, ja myös tilannekohtaisesti (Wendt, 1992).

Kuten on aiemmin mainittu, edustavat aineistot samaa genreä ja tyyliä, joten analyysi liikkuu Faircloughn diskurssianalyysikehikon keskimmaisella tasolla, eli diskurssitasolla. Aineiston genreä tai tyyliä ei siis eritellä analyysiosiossa tarkemmin. Analyysi keskittyy myös lähinnä taustalla vaikuttavan ideologian hahmottamiseen, eikä ota laajemmin kantaa valtasuhteisiin tai niiden paljastamiseen.

4.2 EU osana kansainvälistä yhteisöä

Mahdollisesti yksi tärkeimmistä ajasta ja tilanteesta riippumattomista komponenteista EU:n identiteetissä on sen kokemus kuulumisesta vahvasti kansainväliseen sääntöpohjaiseen yhteisöön ja toimimisesta tiiviissä yhteistyössä muiden kansainvälisten toimijoiden kanssa. Operaation alkuperäisessä mandaatissa ja neuvoston päätöksessä (YUTP) 2020/2188 nostetaan esille pitkään tehty yhteistyö YK:n kanssa ja yleissopimusten määräävyys, mikä viittaa syvään kunnioitukseen yhteistyön ja sopimusten noudattamista kohtaan (Euroopan unionin neuvosto, 2020,1, Euroopan unionin neuvosto, 2008, 1). Tämä heijastaa myös EU:n identiteettiä sääntöpohjaisen

maailmanjärjestyksen ja yhteistyön puolestapuhujana, sekä sen yleistä pyrkimystä noudattaa kansainvälistä oikeutta ja normeja. Neuvoston päätöksessä (YUTP) 2020/2188 mainitaan ihmisoikeuksien universaalius, ja se kieltää erityisesti kuolemanrangaistuksen, kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun (Euroopan unionin neuvosto, 2020, 3). Edellinen osoittaa, että EU pitää ihmisoikeuksia kaikille maailman asukkaille kuuluvina ja pyrkii suojelemaan niitä, ei ainoastaan omien kansalaistensa ihmisoikeuksia. Viittaukset yhteistyöhön muiden kansainvälisten toimijoiden kuten YK:n ja Naton kanssa voidaan myös tulkita tarkoittamaan EU:n halua edistää asemaansa monenkeskisessä diplomatiassa ja rooliaan kansainvälisen yhteistyön edistäjänä.

Alkuperäinen mandaatti ja EU:n meriturvallisuusstrategian päivitys vuodelta 2023 (EUMSS) tukevat tätä kuvaa painottamalla sääntöpohjaista hallintoa merialueilla ja viittaamalla UNCLOS-sopimuksen (United Nations Convention on the Law of the Sea) merkitykseen. Strategian tavoitteena on edistää kansainvälistä rauhaa ja turvallisuutta kestävyiden periaatteiden mukaisesti (Euroopan komissio, 2023, 2, Euroopan unionin neuvosto, 2008, 2.) Tämä osoittaa EU:n sitoutumista sääntöpohjaisen järjestyksen vahvistamiseen sekä laajemmin kansainvälisen oikeuden ja ihmisoikeuksien edistämiseen. Alkuperäinen mandaatti puolestaan toteaa yhteistyön muun muassa YK:n alaisen WFP:n (World Food Programme) kanssa olevan erityisen tärkeää humanitaarisen avun turvaamiseksi (Euroopan unionin neuvosto, 2008, 3–5).

Operaation alkuperäinen mandaatti tuo esille myös niin sanottujen kolmansien valtioiden mahdollisuuden osallistua operaatioon, ja osallistumista koskevien yksityiskohtien sopimisen kansainvälisesti, minkä voidaan nähdä osoittavan EU:n laajempaa pyrkimystä kansainväliseen yhteistyöhön ja avoimuuteen (Euroopan unionin neuvosto, 2008, 4). EU ei pyri rajaamaan vastuuta yhteistyöstä esimerkiksi vain tietyille kansainvälisille järjestöille, vaan laajentaa kutsun koskemaan myös valtiollisia toimijoita.

Sääntöpohjaisen maailmanjärjestyksen ja kansainvälisen oikeuden ja normien noudattaminen näkyy niin kutsutun oikeusvaltioperiaatteen kunnioittamisena. Neuvoston päätös (YUTP) 2020/2188 viittaa Somalian antamaan suostumukseen ja YK:n merioikeusyleissopimuksen artikloihin, minkä voi tulkita osoittavan EU:n toimivan kansainvälisen oikeuden mukaisesti ja kunnioittavan kohdemaan suvereniteettia (Euroopan unionin neuvosto, 2020, 3). Myös meriturvallisuusstrategiassa yhteistyön korostetaan perustuvan sääntöpohjaisuuteen ja kansainvälisen lain kunnioittamiseen (Euroopan komissio, 2023, 1–2). Lisäksi esimerkiksi Lissabonin sopimuksessa (2009) mainitaan, että EU on toiminnassaan ollut sitoutunut oikeusvaltioperiaatteen

noudattamiseen, ja se pyrkii edistämään oikeudenmukaisuutta ja laillisuutta kaikessa kansainvälisessä toiminnassa. Pyrkimys humaaniin ja ihmisoikeuksia kunnioittavaan toimintaan käy ilmi myös alkuperäisen mandaatin artiklasta 12, jossa todetaan, että pidätetyt henkilöt voidaan siirtää ainoastaan valtioihin, jotka takaavat kansainvälisten ihmisoikeusnormien noudattamisen ja kieltävät kuolemanrangaistuksen sekä kidutuksen (Euroopan unionin neuvosto, 2008, 4). Näin ollen EU katsoo, että vastuu ihmisoikeuksien kunnioittamisesta jatkuu myös sen omien toimien päätyttyä.

Neuvoston päätös (YUTP) 2020/2188 nimeää operaatio Atalantan roolin useammassa kohdassa ”toissijaiseksi, suoraa täytäntöönpanoa sisältämättömäksi tehtäväksi”, mikä viittaa operaation rooliin eräänlaisena tukijana muille kansainvälisille toimijoille kuten YK:lle (Euroopan unionin neuvosto, 2020). Retoriikka sopii EU:n monitasoista, kokonaisvaltaista ja ennaltaehkäisevää turvallisuusstrategiaa korostavaan identiteettiin.

Neuvoston päätöksessä (YUTP) 2020/2188 mainitaan useita kertoja EU:n toiminnan olevan ”kansainvälisen oikeuden mukaista” ja EU:n ”osallistuvan yhteistyöhön muiden toimijoiden kanssa”, kyseinen retoriikka korostaa EU:n identiteettiä sääntöpohjaista maailmanjärjestystä ja kollektiivista vastuuta puolustavana toimijana (Euroopan unionin neuvosto, 2020). Viittaukset yhteistyöhön muiden kansainvälisten toimijoiden, kuten Nato ja YK, voidaan tulkita tarkoittamaan EU:n halua vahvistaa asemaansa monenkeskisessä diplomatiassa ja rooliaan kansainvälisen yhteistyön edistäjänä. Tämä on näkyvillä myös meriturvallisuusstrategian painotuksissa, joissa korostetaan kumppanuuksia muun muassa Tyynenmeren Guineanlahden alueilla, sekä yhteisiä operaatioita muiden kansainvälisten organisaatioiden kanssa (Euroopan komissio, 2023, 7–8).

Meriturvallisuusstrategian päivityksessä nousee esiin, kuinka EU kokee vastuuta myös kolmansista valtioista. Dokumentissa painotetaan kykyä rakentaa kumppanimaiden merivalvontakykyjä, torjua laittomia toimia, kuten aseiden ja huumeiden salakuljetusta, sekä edistää vakautta ja turvallisuutta (Euroopan komissio, 2023, 8–9). Tämä tukee EU:n kuvaa globaalina vastuunkantajana ja sääntöpohjaisen maailmanjärjestyksen puolustajana.

4.3 EU:n laaja turvallisuuskäsitys

Asiakirjojen perusteella EU:n identiteettiä leimaa laaja turvallisuuskäsitys, joka osittain saattaa liittyä sen alkuperään ei-sotilaallisena yhteisönä, joka korosti taloudellista yhteistyötä ja poliittista integraatiota tärkeinä keinoina rauhan ja vakauden ylläpitämiseen Euroopassa maailmansotien jälkeen (Delanty & Rumford, 47). Luonnollisesti tämä integraation alkuperäinen tavoite on vuosien varrella syventynyt ja laajentunut kattamaan myös sotilaallisia komponentteja, kuten nähdään nyt operaatio Atalantan kohdalla. Euroopan neuvoston päätös (YUTP) 2020/2188 lisää operaation tehtäväkenttään perinteisten sotilaallisten uhkien torjunnan lisäksi huumausaineiden ja aseiden laittoman kaupan, sekä LIS-kalastuksen torjumisen, jotka ovat vakavia uhkia alueelliselle vakaudelle ja turvallisuudelle merirosvouden ja aseellisten ryöstöjen lisäksi (Euroopan unionin neuvosto, 2020, 1–2). Tämä painottaa EU:n monimuotoisuutta ja dynaamisuutta kansainvälisenä toimijana, sekä sen aktiivista roolia vakauden ja turvallisuuden takaajana. Mandaattien päivitysten myötä tehtäväkenttään on tullut uusia uhkia, joiden on huomattu heikentävän rakenteellista turvallisuutta ja näin vaikuttavan sotilaallisten uhkien syntyyn ja pysyvyyteen. Edellisen pohjalta voidaan ajatella, että laajan turvallisuuskäsityksen ansiosta EU:lla on kyky sopeutua muuttuviin globaaleihin haasteisiin myös tulevaisuudessa. Kyky sopeutua uudensuolaisiin haasteisiin ja kehittyä vallitsevien olosuhteiden muuttuessa on linjassa konstruktivistisen ajatuksen kanssa, jonka mukaan toimijoiden identiteetit ja intressit muuttuvat ja muokkautuvat jatkuvasti sosiaalisen vuorovaikutuksen myötä (Wendt, 1992).

EU:n diskurssi korostaa sen kyvykkyyttä ja välttämätöntä roolia kansainvälisissä kysymyksissä. Ilmaisui ”EU:lla on yhä tärkeämpi rooli globaalina meriturvallisuuden tarjoajana” heijastaa EU:n itseymmärrystä aktiivisena turvallisuustoimijana (Euroopan komissio, 2023, 1). Konstruktivistisen teorian mukaan diskurssi ei ainoastaan kuvaa todellisuutta, vaan myös tuottaa sitä. Tämä tarkoittaa, että EU:n identiteetti globaaleissa kysymyksissä rakentuu ja vakiintuu juuri näiden diskurssien kautta (Milliken, 1999).

EU:n identiteettiä turvallisuustoimijana kuvaa sen kyky ymmärtää, että turvallisuus on moniulotteinen käsite. Turvallisuus ei ole vain sotilaallista turvallisuutta, vaan käsittää myös taloudellisen vakauden, ympäristönsuojelun ja sosiaalisen hyvinvoinnin (Euroopan komissio, 2022, 3). EU kuvautuu proaktiivisena toimijana, ja se pyrkii ennaltaehkäisevään toimintaan reaktiivisuuden sijasta, tähän viittaavat myös asiakirjassa (YUTP) 2020/2188 käytetyt termit ”uhkien tunnistaminen” ja ”ennakkosuunnittelu”

(Euroopan unionin neuvosto, 2020, 2). Operaation alkuperäinen mandaatti määrittelee sen tehtäviksi merenkulkua ja alueellista turvallisuutta uhkaavien tekijöiden tarkkailun sekä niihin puuttumisen, mikä tukee edellä mainittua käsitystä EU:sta proaktiivisena toimijana (Euroopan unionin neuvosto, 2008, 3). Turvallisuusuhkia ennakoiva ote kuvaa EU:n omaksumaa kokonaisvaltaista lähestymistapaa, ja vahvistaa sen identiteettiä vastuullisena globaalina toimijana, sekä osoittaa sen kykyä sopeutua muuttuvan turvallisuusympäristön haasteisiin.

Neuvoston päätöksessä (YUTP) 2020/2188 EU ilmaisee halunsa puuttua alueen epävakauden perimmäisiin syihin, kuten köyhyyteen, poliittiseen epävakauteen ja oikeudellisiin haasteisiin yhdessä laajemman kansainvälisen yhteisön kanssa (Euroopan unionin neuvosto, 2020, 2). Näin EU sitoutuu jälleen laajan turvallisuuden periaatteeseen, jossa nähdään tärkeänä kestävän kehityksen ja vakauden tukeminen, sekä kansainvälisten toimijoiden sitoutuminen pitkäkestoisempiin ratkaisuihin. Euroopan turvallisuusstrategian tärkeimpiin periaatteisiin kuuluu ennaltaehkäisy, toimintaan tulee ryhtyä jo ennen kriisin puhkeamista tukemalla muun muassa alueen sosiaalista hyvinvointia, turvallisuutta ja vaurautta (Biscop & Coelmont, 2012, 9).

EU rakentaa identiteettiään normatiivisena voimana diskursseilla, jotka painottavat kansainvälistä yhteistyötä ja sääntöpohjaista järjestystä. Komission yhteisessä tiedonannossa viitataan UNCLOS – sopimukseen ja sääntöjen noudattamisen tärkeyteen ja edistämiseen, joiden voidaan tulkita kertovan EU:n pyrkimyksistä asemoida itsensä moraalisesti vastuulliseksi toimijaksi (Euroopan komissio, 2023, 2–3). Konstruktivistisesta näkökulmasta tämä normatiivinen ulottuvuus ei ole ainoastaan EU:n omakuva, vaan myös keino vaikuttaa muiden valtioiden ja toimijoiden käsityksiin EU:sta. Tämä tukee Wendtin (1999) näkemystä siitä, että kansainvälisen politiikan rakenteet koostuvat ensisijaisesti jaettujen merkitysten ja normien verkostoista.

4.3 EU – moninaisuudessaan yhtenäinen

EU:n asiakirjoista välittyy kuva EU:n identiteetistä monimuotoisena ja joustavana yhteisönä, joka tunnistaa ja tunnustaa jäsenvaltioidensa erilaiset intressit ja historialliset lähtökohdat. Operaatio Atalantan alkuperäisessä mandaatissa Tanskalle on annettu poikkeuslupa olla osallistumatta EU:n päätösten ja toimien valmisteluun ja

täytäntöönpanoon puolustuksen alalla, ja sama linjaus on vahvistettu myös laajennetussa mandaatissa (YUTP) 2020/2188 (Euroopan unionin neuvosto, 2020, 2, Euroopan unionin neuvosto, 2008, 2). Tämä osoittaa, että EU on kyennyt mukautumaan jäsenvaltioidensa tarpeisiin, mikä heijastaa sen moninaisuuden ja yhtenäisyyden välistä tasapainoa.

Samankaltainen moninaisuuden ja joustavuuden tema nousee esiin myös EU:n meriturvallisuusstrategian (EUMSS) vuoden 2023 päivityksessä. Dokumentissa todetaan, että EU:n ja sen jäsenvaltioiden toiminta meriturvallisuudessa perustuu selkeään tehtäväjakoon ja niiden omiin kompetensseihin: "EU ja sen jäsenvaltiot toteuttavat strategian päivitettyt toimet omien toimivaltuuksiensa mukaisesti" (Euroopan komissio, 2023, 2). Tämä viittaa siihen, että EU ei pyri pakottamaan jäsenvaltioitaan yhtenäiseen toimintamalliin, vaan kunnioittaa niiden itsemääräämisoikeutta ja ainutlaatuisia kyvykkyyksiä samalla, kun se rakentaa laajempia raameja yhteistyölle.

EU identifioituu siis moninaiseksi toimijaksi, joka sallii erilaiset yhteistyön muodot ja lähestymistavat joustavasti tilannekohtaisesti. EU:n jäsenvaltioille ja EU:lle on ollut tyypillistä eräänlainen tasapainoilu yhteistyön ja itsenäisyyden välillä. EU voidaankin nähdä yhteisönä, jonka pyrkimyksenä on mahdollisimman laaja yhteistyö, mutta se kunnioittaa myös jäsenvaltioiden itsemääräämisoikeutta etenkin herkällä politiikan alueilla, kuten puolustuksessa. (Manners, 2002, 240–242.)

Toisaalta alkuperäisen mandaatin maininta jäsenvaltioiden resurssien käytöstä tarpeen ja kyvykkyyden mukaan muistuttaa sisäisen moninaisuuden hyödyistä, ja siitä että EU arvostaa mahdollisuutta hyödyntää jäsenvaltioiden erilaisia resursseja eri tilanteissa (Euroopan unionin neuvosto, 2008, 1–2). Moninaisuudessaan yhtenäinen voidaan siis myös käsittää niin, että jäsenvaltiot ikään kuin rakentavat unionin yksittäisistä palasista, kukin tuoden toimintaan omat vahvuutensa ja näin rakentaen unionista kokonaisen.

EU:n yhteinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka voidaan siis nähdä edelleen kehittyvänä yhteistyön alueena, jolla yhteistyön muodot ja yhteiset intressit hakevat muotoaan. Konstruktivismia mukaillen, tämä muotoutuminen heijastelee jatkuvaa prosessia, jossa EU:n jäsenvaltioiden omat intressit, identiteetit ja arvot muokkaavat vuorovaikutteisesti EU:n ulko- ja turvallisuuspoliittista toimintaa.

4.4 EU–moninainen turvallisuustoimija

Kolmen operaatio Atalantaan vahvasti linkittyvän asiakirjan perusteella voidaan luoda EU:sta kuva kansainväliseen yhteisöön ja sen normeihin vahvasti sitoutuvasta sisäisesti moninaisesta ja moniäänisestä turvallisuustoimijasta, jonka peruseriaatteita ovat yhteistyö ja laaja turvallisuuskäsitys. EU:n toimintaa ohjaavat ihmisoikeuksien kunnioittaminen ja kollektiivinen vastuu, ja se näkee itsensä normatiivisena voimana edistämässä arvojensa toteutumista kaikkialla maailmassa. EU kuvautuu eräänlaisena globaalina vastuunkantajana, joka jakaa vastuun muiden kansainvälisten toimijoiden kanssa. Etenkin vastuun jakaminen korostuu asiakirjoissa, monesti EU näkee itsensä eräänlaisessa tukiroolissa muille kansainvälisille toimijoille. EU ei siis näe itseään välttämättä ensisijaisena turvallisuustoimijana, vaan enemmänkin osana suurempaa kokonaisuutta.

EU:n turvallisuuskäsitys kattaa perinteisen sotilaallisen turvallisuuden lisäksi rakenteelliseen turvallisuuteen liittyviä tekijöitä, kuten ympäristönsuojelun, taloudellisen vakauden ja sosiaalisen hyvinvoinnin. Keskeisiksi tekijöiksi nousevat myös EU:n mukautumiskyky ja ennaltaehkäisyn periaate, EU pyrkii olemaan askeleen edellä eikä ainoastaan reagoimaan valmiiksi eskaloituneisiin tilanteisiin. Laaja turvallisuuskäsitys linkittyy vahvasti edellä mainittuun ennaltaehkäisyn periaatteeseen, sillä puuttumalla rakenteellisiin haasteisiin on mahdollista välttää sotilaallinen eskalaatio. Voidaan myös tulkita, että EU:n historia ei-sotilaallisena järjestönä on saattanut myötävaikuttaa sen identiteettiin sekundäärisenä turvallisuustoimijana. EU näkee turvallisuuskentällä roolinsa tukipilarina, mikä myös heijastuu sen laajan turvallisuuskäsityksen ajatuksessa, jossa painotetaan toimia perinteisen sotilaallisen turvallisuuden ympärillä. Tämän identiteetin voidaan ajatella olevan myös muutoksessa, EU NAVFOR Atalanta – operaatio on askel kohti vahvempaa toimijuutta sotilaallisen turvallisuuden alueella.

Monimuotoisuus ja moniäänisyys nousevat EU:n keskeisiksi identiteettiä rakentaviksi tekijöiksi. EU pyrkii mukautumaan jäsenvaltioiden erilaisiin intresseihin ja kyvykkyyksiin, tämä tekee siitä joustavan organisaation, mutta saattaa toisaalta lisätä myös haasteita yhteisen toimintamallin löytämiseen. Voidaan ajatella, että EU:n sisäisen monimuotoisuuden ja moniäänisyyden vuoksi EU:lle on tärkeää olla osa suurempaa kokonaisuutta kansainvälisellä toimintakentällä ja vaalia laajaa turvallisuuskäsitystä suoremman sotilaallisen turvallisuuden sijaan. On otettava huomioon, että EU:n jäsenvaltiot kuuluvat myös muihin kansainvälisiin järjestöihin, ja toimivat osittain näiden

kautta, kuten esimerkiksi Zyla ja Kammel (2020, 7–12) toteavat, Nato on monille jäsenvaltioille ensisijainen sotilaallisen yhteistyön foorumi, mikä voi asettaa rajoituksia EU:n yhtenäisen puolustuspoliittisen identiteetin rakentumiselle.

Yhteenvetona esille nousseista EU:n identiteeteistä ja intresseistä voidaan siis todeta EU:n identifioituvan vahvasti osaksi kansainvälisen yhteisön verkostoa, mutta sotilaallisen turvallisuuden osalta edelleen turvautuvan usein sekundääriseen toimijan rooliin ja laajan turvallisuuskäsityksen ajatukseen. Tähän asemoitumiseen vaikuttaa vahvasti EU:n sisäinen dynamiikka itsenäisistä valtioista koostuvana järjestönä. EU:lla on kuitenkin vahva identiteetti kansainvälisenä toimijana, jolla on merkitystä ja vastuuta myös sotilaallisen turvallisuuden alalla.

5. YHTEENVETO

Tässä tutkielmassa on tarkasteltu Euroopan unionin (EU) identiteetin ja intressien rakentumista merellisen turvallisuuden kontekstissa, erityisesti operaatio EU NAVFOR Atalantan tapauksessa. Työn teoreettisena viitekehyksenä on toiminut konstruktivistinen teoria, joka korostaa identiteettien ja merkitysten sosiaalista rakentumista toimijoiden vuorovaikutuksessa. Menetelmänä on sovellettu diskurssianalyysia, jonka avulla on analysoitu EU:n virallisten asiakirjojen kieltä ja retoriikkaa.

Tämän työn tutkimuskysymys oli: Minkälaisen identiteetin ja toimijuuden EU on rakentanut itselleen EU NAVFOR Atalanta – operaatioissa? Analyysin perusteella voidaan vastata kysymykseen toteamalla, että EU:n identiteetin pääpiirteet jakaantuvat kolmeen toisiaan tukevaan kokonaisuuteen. EU rakentaa identiteettiään konstruktivismin periaatteiden mukaisesti sääntöpohjaisen maailmanjärjestyksen puolustajana ja monenkeskisen kansainvälisen yhteistyön kannattajana, tämä näkyy EU:n retoriikassa, jossa korostetaan kansainvälisen oikeuden merkitystä ja ihmisoikeuksien universaaliutta. EU:n asiakirjat painottavat sen roolia yhteistyökumppanina muille kansainvälisille järjestöille, kuten YK:lle ja Natolle. Tämä vahvistaa EU:n identiteettiä toimijana, joka ei toimi yksin vaan osana laajempaa sääntöpohjaista järjestelmää.

EU:n rakentamaan identiteettiin kuuluu myös laaja turvallisuuskäsitys. EU:n turvallisuuskäsitys kuvautuu perinteistä sotilaallista turvallisuutta laajempaan, ottaen huomioon myös taloudelliseen vakauteen ja sosiaaliseen hyvinvointiin liittyviä seikkoja. Tämän voidaan nähdä kuvastavan EU:n historiallista kehitystä taloudellisesta yhteistyöstä kohti kokonaisvaltaisempaa turvallisuusstrategiaa. Asiakirjojen myöhemmät päivitykset korostavat, kuinka operaation tehtäväkenttä laajenee käsittämään uusia uhkakuvia, kuten aseiden salakuljetuksen ja laittoman kalastuksen. EU:n identiteetissä korostuu sen näkemys itsestään normatiivisena valtana ja humanina toimijana, konstruktivismin periaatteiden mukaisesti EU aktiivisesti luo eli konstruoi tätä näkemystä erilaisten diskurssien avulla.

Moninaisuus ja monitasoisuus ovat myös tärkeitä komponentteja EU:n identiteetille. Päätöksenteossa ja kaikessa toiminnassaan EU:n tulee ottaa huomioon tämä sisäinen moninaisuus ja jäsenvaltioiden itsemääräämisoikeus. Moninaisuus on EU:lle vahvuus, mutta voi myös hidastaa ja vaikeuttaa yhteisen linjan muodostamista etenkin sotilaallisen turvallisuuden alalla. Tästä syystä voidaan ajatella, että EU:lle on ollut luonnollisempaa omaksua laajan turvallisuuskäsityksen periaate.

Vaikka tutkielmassa kolme erillistä identiteettiä on esitelty erillisinä kappaleinaan, kytkeytyvät ne vahvasti toisiinsa. Nämä kolme identiteettiä ovat EU osana kansainvälistä yhteisöä, EU:n laaja turvallisuuskäsitys ja EU – moninaisuudessaan yhtenäinen. EU:n sisäinen moninaisuus on myötävaikuttanut sen omaksuman laajan turvallisuuskäsityksen syntymiseen, sekä sen asemoitumiseen osaksi laajempaa kansainvälistä yhteisöä. Toimijuuden osalta EU siis asemoi itsensä proaktiiviseksi toimijaksi, joka pyrkii edistämään pitkäaikaisten ratkaisujen löytämistä ja rakenteellisen turvallisuuden vahvistamista, jotta tilanteiden sotilaalliselta eskalaatiolta voitaisiin välttyä.

Tutkielman menetelmällinen analyysi asettui Faircloughn diskurssianalyysimallin toiselle kehälle, eli diskurssin tasolle. Aineistojen genrellisen ja tyylillisen samankaltaisuuden vuoksi tämä oli perusteltavaa. Asiakirjojen diskurssi konstruoi tässä tapauksessa EU:n identiteetit, jotka on eritelty analyysiosiossa. Diskursseilla on merkitystä sen kannalta, millaisen kuvan EU itsestään luo itselleen ja muille toimijoille.

Ottaen huomioon tutkielman laajuuden, oli analyysissa tarkoituksenmukaista keskittyä aineiston ja menetelmän osalta rajattuun lähestymistapaan. Tutkielma kattaa ainoastaan yksittäisen operaation virallisia asiakirjoja, joten diskurssianalyysin keinoin ei ole voitu analysoida esimerkiksi tyylillisesti tai genreltään erilaisia aineistoja. Diskurssianalyysille keskeinen valtasuhteiden analyysi on jätetty myös pois tästä tutkielmasta sen rajallisen laajuuden vuoksi. Jatkotutkimuksessa laajempi käsitys EU:n identiteeteistä ja intresseistä merellisen turvallisuuden kontekstissa voitaisiin saavuttaa myös sisällyttämällä aineistoa muista merellisistä operaatioista.

Tämä tutkielma tuo oman rajatun panoksensa kansainvälisen politiikan EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikan tutkimukseen, erityisesti merellisen turvallisuuden ja kriisinhallinnan konteksteissa. Analysoimalla EU:n identiteettiä ja intressejä operaatio EU NAVFOR Atalantan osalta, tutkielma lisää ymmärrystä siitä, miten EU rakentaa identiteettiään osana kansainvälistä yhteisöä ja samalla pyrkii vastaamaan muuttuvan globaalin turvallisuusympäristön haasteisiin.

LÄHTEET

Primääriaineisto

EU NAVFOR Atalanta -operaatio. (2023). *Viralliset verkkosivut*. Saatavilla osoitteessa: <https://eunavfor.eu/> (Luettu 15.9.2023).

Euroopan unionin neuvosto. (2008). *Council Joint Action 2008/851/CFSP*.

Euroopan unionin neuvosto. (2020). *Council Joint Action 2020/2188/CFSP*.

Euroopan komissio. (2023). *Päivitetty EU:n meriturvallisuusstrategia ja sen toimenpideohjelma: Vahvistettu EU:n meriturvallisuusstrategia muuttuvien uhkien varalta*.

Sekundääriaineisto

Arconada- Ledesma, Pablo. (2021). *European Union's Mission in Somalia: Ten Years of Successes and Failures (2008-2018)*. Analele Universitatii din Oradea. Relatii di internationale si Studii europene, 13, 23-36.

Biscop, Sven & Coelmont Jo. (2012). *Europe, strategy and armed forces: the making of a distinct power*. Routledge.

Checkel, Jeffrey & Katzenstein, Peter. (2008). *European Identity*. Cambridge: Cambridge University Press.

Checkel Jeffrey.T. (1999). *Social Construction and Integration*. Journal of European Public Policy, 6(4), 545-560.

Delanty, Gerard & Rumford, Chris. (2005). *Rethinking Europe: Social Theory and the Implications of Europeanization* (1. painos). Routledge.

Euroopan komissio. (2022). *Public consultation on the EU Maritime Security Strategy*. Publications Office of the European Union.

Euroopan unionin toimielimet. (1993). *Sopimus Euroopan unionista (Maastrichtin sopimus)*. Euroopan unionin virallinen lehti.

Euroopan unionin toimielimet. (2009). *Lissabonin sopimus Euroopan unionista tehdyn sopimuksen ja Euroopan yhteisön perustamissopimuksen muuttamisesta (Lissabonin sopimus)*. Euroopan unionin virallinen lehti.

Fairclough, Norman. (2003). *Analysing Discourse: Textual Analysis for Social Research*. Routledge.

Fairclough, Norman. (2010). *Critical Discourse Analysis: The Critical Study of Language*. Routledge.

Geiss, Robin & Petrig, Anna. (2011). *Piracy and Armed Robbery at Sea: The Legal Framework for Counter- Piracy Operations in Somalia and the Gulf of Aden*. Oxford: Oxford University Press.

International Maritime Organization. (2008). *Reports on Acts of Piracy and Armed Robbery Against Ships: Annual report 2008*. Saatavilla osoitteessa: <https://web.archive.org/web/20160406234632/http://www.imo.org/en/OurWork/Security/SecDocs/Documents/PiracyReports/133-Annual2008.pdf> (luettu 19.9.2023).

Jasson, Chiara. (2001). *The Challenge of European identity*. *Refugee Survey Quarterly*, 20(2), 151–158.

Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi & Suorinen, Eero. (2016). *Diskurssianalyysi: teorit, peruskäsitteet ja käyttö*. Vastapaino.

Karsikas, Maija. (2008). *Euroopan unionin ulkopoliittinen identiteetti suhteessa Intiaan turvallisuuskysymyksenä – narratiivinen analyysi identiteetin rakentumisesta* (pro gradu -tutkielma, Tampereen yliopisto). Trepo julkaisuarkisto. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/80489/gradu03470.pdf?sequence=1>.

Keulman, Kenneth & Koos, Agnes K. (2014). *European identity: its feasibility and desirability*. Plymouth: Lexington Books.

Kratochwil, Friedrich. (1989). *Rules, Norms and Decisions: On the Conditions of Practical and Legal Reasoning in International Relations and Domestic Affairs*. Cambridge University Press.

Larson, Oscar.L. & Widen, J. J. (2022). *The European Union as a Maritime Security Provider – the Naval Diplomacy Perspective*. *Studies in Conflict & Terrorism*.

- Lata, Leenco. (2004). *The Horn of Africa common homeland: the state and self-determination in the era of heightened globalization*. Wilfrid Laurier University Press.
- Lauterpacht, Hersch. (2012). *Recognition in international law*. Cambridge university press.
- Manners, Ian. (2002). *Normative Power Europe: A Contradiction in Terms?* Journal of Common Market Studies, 40 (2), 235-258.
- Mansbach Richard. W. & Taylor Kirsten. L. (2018). *Introduction to Global Politics* (3. painos). Lontoo & New York: Routledge.
- Milliken, Jennifer. (1999). *The Study of Discourse in International Relations: A Critique of Research and Methods.* " European Journal of International Relations, 5(2), 225-254.
- Montevideo sopimus. (1993). *Montevideo Convention on the Rights and Duties of States*.
- Onuf, Nicholas Greenwood. (2013). *Making sense making worlds: constructivism in social theory and international relations*. Routledge.
- Peltonen, Hannes. (2017). *A Tale of Two Cognitions: The Evolution of Social Constructivism in International Relations*. Revista Brasileira de Politica Internacional, 60(1).
- Wendt, Alexander. (1992). *Anarchy is What States Make of It: The Social Construction of Power Politics*. International Organization, 46(2), 391-425.
- Wendt, Alexander. (1999). *The Social Theory of International Politics*. Cambridge University Press.
- Zyla, Benjamin & Kammel, Arnold. (2020). *The End of European Security Institutions? The EU's Common Foreign and Security Policy and NATO after Brexit*.